

BERT ANCIAUX
VLAAMS MINISTER VAN CULTUUR, JEUGD, SPORT EN BRUSSEL

Vraag nr. 162
van 18 juni 2008
van SVEN GATZ

Cultuureducatie - Beleidsinspanningen

Uit de vergelijkende landenstudie van dr. Anne Bamford van september 2007 blijkt dat Vlaanderen veel kunst- en cultuureducatieve programma's heeft van een vaak hoge kwaliteit. Om allerlei redenen kunnen echter niet alle kinderen en jongeren hiervan genieten. Uit internationale studies en initiatieven blijkt overigens dat men in onder meer Nederland en Oostenrijk al heel wat verder staat in deze.

Kunst- en cultuureducatie hebben betrekking op het ontwikkelen van een creatieve manier van denken bij kinderen en volwassenen, de competentie om artistieke uitdrukkingsvormen naar waarde te schatten en deel te nemen aan de cultuur van een maatschappij. Vaak worden kunst- en cultuureducatie door elkaar gebruikt. Toch is er een verschil. Ook erfgoed- en media-educatie maken er deel van uit. Verder is er ook nog een belangrijke link met het socio-culturele. Men kan ook zeggen dat bij kunst-educatie de deelnemer actief kunst produceert, terwijl de merites van cultuureducatie veel meer liggen bij het in contact komen met en geïnitieerd worden in verschillende autochtone en allochtone cultuur-uitingen.

Cultuureducatie bevindt zich tussen de bevoegdheden Onderwijs en Cultuur. Daarbij komt dat deze onderwijsvorm op leerplichtscholen, in het deeltijds kunstonderwijs (DKO), en buiten de school plaatsvindt; de school kan zelf activiteiten organiseren, of kan een organisatie aanspreken die dit voor hen doet. Ook amateurkunstenorganisaties (AK) en socioculturele organisaties doen hun duit in het zakje. Het belang en de radius van cultuureducatie zijn dus groot.

Minister Frank Vandenbroucke, bevoegd voor Onderwijs, zette een commissie aan het werk die de conclusies en aanbevelingen van het onderzoek moet uitwerken tot concrete beleidsvoorstellen. Die commissie is samengesteld uit experts uit de verschillende betrokken sectoren. Verder zijn er vanuit Onderwijs nog de CANON Cultuurcel, die verantwoordelijk is voor het luik cultuur in het onderwijs, en het project Brede School. Tegen einde mei 2008 zouden de minister dan een aantal concrete voorstellen worden voorgelegd rond kunst- en cultuureducatie in Vlaanderen en de afstemming tussen Onderwijs en Cultuur.

In de Beleidsbrieven Cultuur en Jeugd 2007-2008 wordt het rapport-Bamford vermeld, en wordt cultuureducatie als bijzonder uitgangspunt naar voor geschoven via het Jeugdbeleid, het Kunstendecreet en het decreet op het sociaal-cultureel volwassenenwerk. Zowel in het onderwijsproject Brede School, als in een gemeenschappelijk symposium van het DKO en de AK wordt er aandacht aan besteed. Deze initiatieven vanuit Cultuur lijken echter veel te beperkt, en bijkomende antwoorden op de conclusies van het rapport-Bamford lijken vooralsnog uit te blijven.

Uit de studie blijkt nochtans dat cultuureducatie de meest efficiënte manier is om kinderen en jongeren in contact te brengen met culturele uitingen en hun participatie, ook naar de toekomst toe, te verhogen. Aangezien vanuit Cultuur heel wat inspanningen worden gedaan om de cultuurparticipatie te vergroten, lijkt het dan ook bizar dat cultuureducatie daar niet bij betrokken wordt. Tevens worden door cul-

tuureducatie alle jongeren bereikt, terwijl het klassieke participatiebeleid zich noodgedwongen moet richten op doelgroepen. Verder is het zo dat ook volwassenen via workshops en initiaties hiermee kunnen bereikt worden. Een cultuurbeleid gericht op participatie zou een efficiënt cultuureducatiebeleid dus centraal moeten stellen. Overigens, ook cultuurcommunicatie – bemiddeling of mediatie – wordt in het rapport-Bamford, en verscheidene andere studies, vermeld als een essentiële tool ter verhoging van de participatie.

Ik overloop een aantal conclusies van het betrokken rapport.

Ten eerste wordt gesteld dat de ministeries Onderwijs en Cultuur veel te weinig samenwerken. De CANON Cultuurcel tracht deze kloof te overbruggen, maar er zijn weinig voorbeelden van samenwerking. Ambtenaren van beide ministeries zouden volgens het rapport op meer regelmatige en meer structurele manier moeten overleggen.

Ten tweede wordt gesteld dat, door de versplintering van de middelen, het beleid omtrent cultuureducatie hopeloos inefficiënt is. Men spreekt over een kast met teveel lades en te weinig geld in elke lade. Dit zorgt er tevens voor dat de vaak omslachtige aanvraagprocedures te duur en te lang zijn voor wat het maar opbrengt – de aanvraagperiode duurt vaak langer dan het project zelf. Ook is de versplintering en het gebrek aan coördinatie blijkbaar heel verwarrend voor de scholen en culturele instellingen. Alleen al de administratieve last, verbonden met het grote aantal financieringsbronnen en boekhoudkundige systemen, zou het voor vele scholen niet mogelijk of wenselijk maken om financiering aan te vragen.

Ten derde wordt opgemerkt dat de culturele instellingen te weinig bij het proces betrokken worden. Dit zou ook komen door onwil vanuit de scholen, maar ook vanuit de bevoegdheid Cultuur zouden extra inspanningen kunnen gedaan worden. Ook hier dus blijkbaar een pleidooi voor een betere samenwerking tussen de beide ministeries.

Ten vierde wordt vastgesteld dat de structurele subsidies voor kunst- en cultuureducatie verminderd zijn. Er wordt meer en meer gewerkt met speciale fondsen en met projectsubsidies. Het structurele luik wordt nochtans nodig geacht om langdurige effecten te genereren wat betreft initiatie, educatie en participatie. Ook de partnerschappen tussen scholen, culturele instellingen, kunstenaars en zelfs met industrie en sponsors zouden daar wel bij varen. Volgens het rapport mist het beleid continuïteit en consistentie.

Ten vijfde is uit empirisch onderzoek gebleken dat het geld voor kunst- en cultuureducatie grotendeels afkomstig is van bijdragen door de ouders. Door de recent ingevoerde maximumfactuur in het onderwijs wordt het al heel wat moeilijker voor scholen om nog cultuureducatieve initiatieven te ontwikkelen. Een extra financiering of ondersteuning vanuit Cultuur zou broodnodig zijn. Er blijkt trouwens ook dat, mede vanwege financiële drempels, vooral blanke, hoger opgeleiden deelnemen aan deze initiatieven.

Ten zesde wordt aangestipt dat de pogingen om media-educatie te integreren op school grotendeels zonder succes zijn gebleven. Nieuwe communicatiemiddelen hebben echter een steeds grotere invloed op jongeren, en hebben cognitieve en morele implicaties. Dit lijkt om meer aandacht van het beleid te vragen.

Ten zevende worden de culturele centra, musea en galerijen aangemaand meer inspanningen te doen in deze. Ook de culturele bemiddelaars, of mediators, zouden nog beter kunnen. Wat dat laatste betreft, zou de CANON Cultuurcel een vitale rol kunnen spelen.

1. Worden er initiatieven genomen om de samenwerking tussen Onderwijs en Cultuur beter gestructureerd te laten verlopen? Is er bijvoorbeeld al overwogen om een stuurgroep of centraal orgaan op te richten om de interministeriële samenwerking op de voet te volgen en uit te voeren?
2. Worden er initiatieven genomen om de aanvraagprocedures te vergemakkelijken?

Worden er maatregelen genomen om de middelen vanuit de verschillende domeinen beter te concentreren, eventueel via een onafhankelijker CANON Cultuurcel?

3. Waarom worden er niet meer inspanningen geleverd om de culturele instellingen op lokaal vlak intensiever in te schakelen in het cultuureducatiebeleid?

Kan de overheid het uitwisselen van "goede voorbeelden" niet extra stimuleren?

4. Worden er initiatieven genomen om de structurele subsidies te verhogen, ten gunste van de consistentie en de continuïteit van het beleid?

Worden de projectsubsidies genoeg opgevolgd met het oog op eventuele structurele subsidiëring?

Zijn er geen mogelijkheden om een grotere aanzet te geven tot partnerschappen op lokaal vlak tussen scholen, bestuur, culturele instellingen, creatieve industrie, kunstenaars, sponsors, etc.?

5. Zullen er extra middelen worden ingezet om de demografische spreiding van cultuureducatie gevoelig te verhogen? Een participatiebeleid kan toch geen genoegen nemen met een voornamelijk blank, hoogopgeleid publiek voor cultuureducatieve initiatieven?

6. Welke initiatieven worden er genomen om media-educatie verder uit te bouwen?

7. Is er al onderzocht op welke manier culturele centra, musea en galerijen erop aangesproken kunnen worden om de cultuureducatieve functie meer te ontwikkelen?

Is er al overwogen om bijvoorbeeld de culturele mediatoren meer naar voor te schuiven als middel tot lokale uitwerking van het beleid in deze?

ANTWOORD MINISTER ANCIAUX

Ik treed u volledig bij dat cultuureducatie de meest efficiënte manier is om kinderen en jongeren in contact te brengen met culturele uitingen en hun participatie, ook naar de toekomst toe, te verhogen. Ik ben het echter niet met u eens wanneer u stelt dat cultuureducatie niet betrokken wordt bij de talrijke inspanningen die geleverd worden vanuit Cultuur om de cultuurparticipatie te verhogen. Het tegendeel is immers waar: cultuureducatie vormt een van de meest fundamentele aspecten binnen mijn beleidsvelden Cultuur en Jeugd, nl. het begeleiden, stimuleren, faciliteren en ondersteunen van zoveel mogelijk mensen naar participatie aan en in cultuur. Daarmee sluit cultuureducatie naadloos aan bij mijn participatiebeleid, dat accenten legt op zowel het deelhebben (of maken) als het deelnemen (of smaken). Wel is het zo dat cultuureducatie zich bewijst als een uitermate *taciet* element in het Vlaamse cultuur- en jeugdbeleid: schijnbaar overal aanwezig maar even opvallend helemaal verdwenen. Deze lichtschijsheid bleek duidelijk n.a.v. het Bamfordrapport, waarbij cultuureducatie vanuit een onderwijsperspectief werd geanalyseerd. Daarbij kwam ook het cultuurbeleid in beeld, maar - tot veler verbazing - bleek dit beeld diffuus, een beetje dispaaraat en volgens sommigen ook desperaat. Met een beleidsbrief specifiek gewijd aan cultuureducatie die medio september zal voorgesteld worden, zal ik dit foute beeld corrigeren. Daarbij bevestig ik mijn appreciatie voor het initiatief van mijn collega Frank Vandenbroucke, die de Bamfordstudie aanstuurde. Onderwijs speelt een uitzonderlijke - maar geen exclusieve - rol bij cultuureducatie. Het onderwijsperspectief mag in een discussie over cultuureducatie niet ontbreken, maar een benadering vanuit cultuur- en jeugdbeleid steunt op een fundamenteel andere en wellicht ook bredere benadering. Juist deze aanpak wil ik in dat beleids- en actieplan herontdekken en cultuureducatie daardoor van een taciet, diffuus gegeven naar een expliciet beleidsaccent promoveren.

Momenteel wordt dit actieplan gefinaliseerd. In dit actieplan zal u ongetwijfeld een meer uitgebreid antwoord vinden op de vragen die u stelt. Hieronder vindt u alvast een zo volledig mogelijk antwoord op uw vragen.

1. Momenteel vindt er al geregeld overleg plaats rond cultuureducatie op ambtelijk niveau, zowel binnen mijn eigen ministerie als met het ministerie van Onderwijs. Desalniettemin wil ik de leidend ambtenaren van de entiteiten binnen mijn ministerie voorstellen om, naar analogie van Internationaal Cultuurbeleid en het Kenniscentrum Interculturaliseren, het bestaand ambtelijk overleg te structureren, onder coördinatie van het departement maar met de gespecialiseerde medewerkers van de IVA's. Deze ambtelijke coördinatiegroep kan de verdere ontwikkelingen rond cultuureducatie opvolgen, nieuwe initiatieven initiëren en vooral ook het aanspreekpunt zijn vanuit het ministerie CJSM naar andere overheids- en particuliere actoren. De coördinatiegroep wordt daardoor ook de gesprekspartner van de Canon-Cultuurcel van het ministerie van Onderwijs.
2. Een andere taak van de boven vermelde ambtelijke coördinatiegroep zou bestaan in het afstemmen van de verschillende subsidielijnen, aanvraagprocedures en beoordelingscriteria, met het oog op een optimale doorverwijzing en doorstroom. Vanuit mijn administratie werd overigens reeds een voorstel gedaan om een subsidiewijzer te ontwikkelen ter wille van de organisaties en instellingen uit de sector. Door op overzichtelijke wijze de verschillende subsidiemogelijkheden en –kanalen (incl. de bevoegde instanties waar een aanvraag kan worden ingediend) in kaart te brengen kan aan de bestaande noden op dit vlak tegemoet gekomen worden.
In overleg met Canon-Cultuurcel kan ook de afstemming met parallelle subsidielijnen binnen Onderwijs gebeuren.
Een concentratie van de middelen vanuit de verschillende domeinen binnen één en hetzelfde orgaan lijkt minder opportuun gezien de andere invalshoek en specifieke doelstellingen m.b.t. cultuureducatie binnen Onderwijs en Cultuur.
3. Het is eveneens belangrijk dat de veldactoren en –werkers die zich bijzonder toespitsen op cultuureducatie in een actief netwerk worden gebracht. De ambtelijke coördinatiegroep kan dit *makelen*, er systematiek en duurzaamheid in brengen. Het doel van dit netwerk is o.a. een regelmatig contact tussen ministerie en veld, het bespreken van ontwikkelingen, het opvolgen van de relaties met o.a. onderwijs en welzijn en – waar nodig – ook gezamenlijke standpunten of initiatieven nemen.
De bestaande belangenverdediger FOK kan hierbij een rol spelen, maar het netwerk is breder en diverser.
4. Het afgelopen decennium zijn er een heleboel organisaties bijgekomen die zich expliciet met cultuureducatie bezig houden. Maar in 2009 voorzie ik opnieuw bijkomende middelen om de geografische invulling en de spreiding over disciplines verder te verfijnen, zodat er overal in Vlaanderen, en over alle domeinen heen, stevige vlaggenscheppen van cultuureducatie aan de slag zijn. Bij toekomstige beslissingen over kunsteducatieve werkingen wil ik dan ook een afweging van voldoende spreiding (geografisch, methodisch, disciplines,...) voor ogen houden.
Met betrekking tot de projectsubsidies, kan ook hier de bovenvermelde subsidiewijzer een antwoord bieden om de doorgroei en bestendiging van succesvolle initiatieven te verzekeren. Tegelijk mag een goede begeleiding en informatie van (potentiële) subsidiënten, o.a. door de aanduiding van contactpersonen binnen de administratie, niet onderschat worden.
De mogelijkheden om een grotere aanzet te geven tot partnerschappen op lokaal vlak sluiten aan bij de belangrijke rol die ik toedicht aan culturele mediators. (cf. infra, vraag 7)
5. Naast de rijkdom en variatie van het aanbod, wordt met het brede gamma aan maatregelen en actoren dat de Vlaamse overheid inzet voor cultuureducatie ook de toegankelijkheid van dat aanbod beoogd. Zo bestaan er verschillende initiatieven en beleidsinstrumenten die erop gericht zijn een zo divers mogelijk publiek te bereiken en de uiteenlopende participatiedrempels (waaronder financiële, praktische, persoonsgebonden...) weg te werken, o.a. met het oog op deelname aan cultuureducatie. Het recent goedgekeurde participatiedecreet kadert volledig in deze doelstelling en werd precies opgericht om aan de bestaande behoeften op dit vlak tegemoet te komen. Het verbeteren van de kwaliteit van de participatie en de cultuurbeleving is sterk gerelateerd aan het verhogen van de (sociaal)-culturele competentie en het empowerment van mensen.

Dit omvat de waaier aan vaardigheden, attitudes en kennis die van belang zijn bij het participeren aan cultuur, zowel bij het smaken (deelnemen) als maken (deelhebben) ervan. Vanuit die optiek biedt het participatiedecreet dus ook mogelijkheden op vlak van cultuureducatie.

In dit verband kan ook het belang van de ontwikkeling van sociaal-artistieke praktijken niet genoeg worden benadrukt.

Maar de 1-euromaatregel die ik recent invoerde om aan jongeren onder de 26 voor 1 euro toegang te verschaffen tot de musea kadert evengoed binnen de doelstelling om de demografische spreiding van cultuureducatie te verhogen.

6. Media-educatie is een belangrijk aandachtspunt binnen de huidige maatschappij. Binnen mijn beleid komt dit reeds aan bod vanuit de raakvlakken met, enerzijds, de audiovisuele kunsten, en, anderzijds, informatiegeletterdheid. Zo worden er organisaties ondersteund die gericht zijn op *audiovisuele kunsteducatie* en die vaak ook actief zijn in het onderwijs. Concreet gebeurt dit binnen volgende subsidielijnen:

- Binnen het decreet op het Vlaams Jeugdbeleid - hoofdstuk VII Jeugdcultuur, worden verenigingen gesubsidieerd die de bevordering van de artistieke expressie door de jeugd, of de ontsluiting van het roerend of onroerend erfgoed ten behoeve van de jeugd tot doel hebben. Organisaties als Kidscam, Piazza dell'Arte... kunnen hierdoor voor hun jaarwerking rond kunsteducatie een subsidie krijgen. Deze verenigingen worden gesubsidieerd voor werking in school- en/of vrije tijd.
- Via datzelfde decreet – hoofdstuk IX – worden een aantal landelijk georganiseerde jeugdverenigingen gesubsidieerd die kunsteducatie als één van hun hoofdpodochten hebben. Tot deze verenigingen behoren o.a. Artforum, Mooss, Jekino... Zij worden evenwel niet voor hun activiteiten, workshops, ... in onderwijs-/schooltijd gesubsidieerd (wel voor de activiteiten in de vrije tijd).

Daarnaast dient ook nog vermeld te worden dat er ook rond *informatiegeletterdheid* heel wat organisaties en projecten binnen ons beleidsdomein actief zijn en ondersteund worden, o.a. binnen het Decreet op het sociaal-cultureel volwassenenwerk en - weldra - binnen het Participatiedecreet. Het soort niet-formele educatie dat hier aan bod komt, kan vaak eveneens onder de brede noemer van media-educatie vallen.

Ten slotte wordt er op ambtelijk niveau werk gemaakt van overleg zowel intern binnen het departement CJSM met het oog op afstemming met het beleid van mijn collega Bourgeois, als met de Canon Cultuurcel, om naar de toekomst toe een afdoend antwoord te bieden op de uitdaging die het thema media-educatie ons stelt.

7. Cultuureducatie werd de laatste jaren een volwaardig en noodzakelijk verbindend element tussen cultuur en publiek en tussen culturen en publieken onderling. De tijd van het top-down-programmeren van een afgewerkt (te nemen of te laten) aanbod ligt stilaan achter ons. Althans bij de voorlopers in cultuureducatie. Deskundige organisaties en instellingen vertrekken steeds meer van een 'makelaarsdenken', waarbij initiatieven worden ontwikkeld die een kruisbestuiving zijn van diverse organisaties, met elk hun eigen rol en achtergrond. Verenigingen, scholen, gemeenten, ... ontwikkelen -samen met deskundige organisaties- trajecten en strategieën om van cultuureducatie een continue en bewuste lijn te maken binnen hun werkingen.

Tegelijkertijd - en in dezelfde sfeer - verschuiven interne praktijken in cultuurorganisaties zich steeds meer van educatie naar bemiddeling. Het aanbod en het publiek worden met elkaar verbonden, telkens vanuit hun sterktes en niet (meer) vanuit een te eenzijdige op- of onderwaardering van één van beide. Daardoor wordt 'bemiddeling' een expliciete en geïntegreerde opdracht van het huis en niet langer meer een afzonderlijke werking binnen de instelling.

Deze evoluties naar makelaarschap (netwerken tussen verenigingen en organisaties) en bemiddeling (tussen cultuuruiting en publiek) wil ik blijven aanwakkeren.

De reële ontwikkeling naar het 'cultuur-makelaarschap' en bemiddeling bevestigt de keuze die enkele jaren geleden werd gemaakt om van kunst- en cultuureducatie geen afgezonderd veld te maken, maar een rode draad doorheen de beleidsvoering van Cultuur en Jeugd. De diverse re-

gelgevingen nodigen verenigingen en instellingen telkens uit tot een impliciete en expliciete rol inzake cultuureducatie, een rol die nauw aansluit bij de 'nestgeur' van het veld waarin ze wordt ontwikkeld én alle kansen geeft om van hieruit ook andere 'nesten' te verkennen.

Op 1 januari 2009 start het nieuwe steunpunt voor het lokaal cultuurbeleid (nieuwe naam: Locus). De lokale cultuurmedewerkers (cultuurbeleidscoördinatoren, cultuurfunctionarissen en bibliothecarissen,...) worden steeds meer geprikkeld om in dit nieuwe denken mee te stappen. Voor de lokale samenwerking in het kader van amateurkunsten en deeltijds kunstonderwijs, cultuur en de brede school, cultuur en prioritaire doelgroepen komen steevast verwachtingen naar deze lokale actoren in beeld. In de beheersovereenkomst zal ik de ondersteuning van hen op het vlak van kunst- en cultuureducatie opnemen als een expliciete opdracht.